



# Människan iklädd galonspäck

## En studie av fisket som identitetsskapande näring

---

Embla Ekström

Självständigt arbete • 15 hp  
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU  
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap  
Institutionen för stad och land  
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling  
Uppsala 2022



# Människan iklädd galonspäck. En studie av fisket som identitetsskapande näring

*Men in blubber-rubber. A study of fishing as an occupational creator of identity*

Embla Ekström

**Handledare:** Linus Rosén, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land  
**Examinator:** Cristian Alarcon Ferrari, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land  
**Bitr. examinator:** Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

**Omfattning:** 15 hp  
**Nivå och fördjupning:** Grundnivå, G2E  
**Kurstitel:** Självständigt arbete i landsbygdsutveckling  
**Kurskod:** EX0888  
**Program/utbildning:** Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling  
**Kursansvarig inst.:** Institutionen för stad och land  
**Utgivningsort:** Uppsala  
**Utgivningsår:** 2022  
**Omslagsbild:** Gummistövlar på en trälare, (foto: Embla Ekström 2021)  
**Upphovsrätt:** Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.  
**Elektronisk publicering:** <https://stud.epsilon.slu.se>

**Nyckelord:** identitet, fiske, narrativ, kommodifiering, modernisering, yrkesfiskare

**Sveriges lantbruksuniversitet**

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landsbygdsutveckling

## Sammanfattning

Industrialisering, mekanisering och professionalisering har marginaliserat traditionella yrkesverksamheter världen över. Denna uppsats undersöker hur identiteten hos yrkesfiskare på Kosteröarna i norra Bohuslän förändrats över tid till följd av 1900-talets moderniserings- och professionaliseringsprocesser. Analysen är baserad på en narrativanalys utifrån semistrukturerade intervjuer med bofasta på Kosteröarna som satts i relation till tidigare forskning på området identitet kopplat till fiske och identitet. Slutsatsen är att identiteten förändrats från en syn på fisket som en av många näringar till en tydligare yrkesprofilering där fisket är den huvudsakliga och enskilda inkomstkällan.

*Nyckelord:* Identitet, fiske, narrativ, kommodifiering, modernisering, yrkesfiskare

## Abstract

Industrialization, mechanization, and professionalization has marginalized traditional professional activities all over the world. This thesis examines how the identity of fishermen on the Koster islands in northern Swedish Bohuslän has undergone a rapid change as a result of the 20<sup>th</sup> century's modernization- and professionalization- processes. The analysis is based on the narratives collected from semi-structured interviews with the inhabitants of Koster put in relation to previous research within the field of fishing and identity. The conclusion is that the fishermen's identity has changed from seeing the fishing occupation as one amongst many within a livelihood to a more concrete professional profile where fishing is the main and only source of income.

*Keywords:* Identity, fishing, narrative, commodification, modernization, fishermen

# Innehållsförteckning

<b>Tabellförteckning .....</b>	<b>6</b>
<b>Figurförteckning.....</b>	<b>7</b>
<b>Förkortningar .....</b>	<b>8</b>
<b>1. Inledning .....</b>	<b>9</b>
1.1 Syfte och frågeansats .....	10
<b>2. Bakgrund .....</b>	<b>12</b>
2.1 Kosteröarna.....	12
2.2 Historieskrivning med havet i ryggen.....	13
2.3 Genusaspekten .....	14
<b>3. Vy över forskningshorisont .....</b>	<b>16</b>
3.1 Förståelsen av fiskesamhällen som skapare av identitet - en skottländsk parallell	16
3.2 Utmed syskonkuster .....	17
3.3 Genus i fiskarnas tecken.....	18
<b>4. Teori .....</b>	<b>20</b>
4.1 Identitet .....	20
4.2 Narrativ.....	21
4.3 Kommodifiering .....	21
4.4 Diskurs .....	22
<b>5. Metod.....</b>	<b>23</b>
5.1 Forskningsprojektet som blåser vind i seglen.....	23
5.2 Fiskande efter data .....	23
5.3 Analysmetod .....	24
5.4 Forskarbias inkarnerad? .....	25
<b>6. Analys .....</b>	<b>26</b>
6.1 Född av- och på havet .....	26
6.2 Teknikutvecklingen kastar loss .....	29
6.2.1 Fisken sinar.....	29
6.2.2 Pressade i myndighetstrålen .....	30
6.2.3 Vidgade utsikter .....	31
6.3 Det nya yrket heter fiskare .....	33

6.4	Kosterhavets drottning industrialiserad.....	34
<b>7.</b>	<b>Avslutande reflektion .....</b>	<b>36</b>
7.1	Identiteten omformas .....	36
7.2	Platsen består .....	37
7.3	Slutord.....	37
<b>8.</b>	<b>Referenser .....</b>	<b>39</b>
<b>Tack 42</b>		
<b>Bilaga 1.....</b>		<b>43</b>
<b>Bilaga 2.....</b>		<b>44</b>

# Tabellförteckning

Tabell 1. Intervjuade aktörer samt deras roller i lokalsamhället Koster .....	43
---	----

# Figurförteckning

Figur 1. Schematisk bild över selekterande räktrål .....	44
--	----

# Förkortningar

Brattvåg	Fiskebåten SD (Strömstad) 278 Brattvåg
CFP	Common Fisheries Policy
DM	Direkt Marknadsföring (av fiskförsäljning) [egen översättning (Gillette & Vesterberg 2022)]
Forskningsprojektet	<i>Hållbar sjömat i Sveriges nya Landsbygdsutveckling</i> i ledning av Maries Gillette vid GU
GU	Göteborgs universitet
ICES	Internationella havsforskningsrådet
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet



# 1. Inledning

Jag åker ut med kosterfärjan en kall oktoberkväll. Måsarna skriker, förvisso inte lika mycket som på sommaren men de finns där ändå, cirkulerar kring SD 278 Brattvåg. Salta vågor skvalpar mot fören, det tar en timma. Obebodda öar sveper förbi, sommargästerna har sedan länge åkt tillbaka till sina boningar i Stockholm, Oslo, Köpenhamn... Där står morfar iklädd sydväst och leriga stövlar med höga skaft, han är ensam och det är inte så många som kommer med färjan. Vi åker flakmoppe hem till mormor, köket doftar av svartpeppar, fisk och kokta rotfrukter. Det är tyst, sånar som på någon ekorre som prasslar i höstlöven. Men lyssnar jag riktigt noga bryter atlantvågorna igenom. – Undertecknad 2022-03-25.

Kosteröarna har länge varit bebodda av fiskare och skärgårdsjordbrukare, för att inte nämna fyrvaktarna och deras familjer. Öarna har präglat befolkningen och befolkningen öarna som idag visar tydliga lämningar efter såväl jordbruk som fiske. Minnena kommer i form av arkeologiska fynd (Rydbom et al. 2006), men de tydligaste kvarlevorna av fiskets storhetstid sitter i befolkningen. Arvet finns inpräntat i språket de talar, kläderna de bär och maten de äter. I denna uppsats undersöker jag hur fisket spelar in som identitetsskapande näring på Kosteröarna i norra Bohuslän, samt utforskar vad fisket tidigare spelat för roll för lokalbefolkningen på de nu glesbefolkade öarna. Hur styrs identitetsförändringen av samhällsutvecklingen, den lokala kontexten och naturresurser? Med hjälp av dessa frågor ger jag en bild av hur identitet kan knytas till en viss typ av verksamhet och i detta fall bruket av en given naturresurs, havet, och därmed också genomgå förändring när synen på havet skiftar från försörjning i form av bruk till exploatering. Huvudargumentet som utkristalliserats under arbetets gång består i att fiskaridentiteten genomgått en förändring i riktning mot att dagens yrkesfiskare tenderar att se på fisket som just ett yrke, snarare än något som var en helt given del av vardagen för den äldre generationens kosterbor.

Motiveringen av forskningsfältet består i att publicerad forskning på området maritimt leverne och identitet bekräftar ämnets relevans då det signalerar en brist på maritim forskning. Jag kommer behandla detta närmare i uppsatsens kapitel om tidigare forskning. Nadel- Klein (2003) skriver dessutom i *Fishing for Heritage* att etnografiska undersökningar med identitet som fundament kan ge insyn i och förståelse för globaliseringstrenden. För att tillskansa sig förståelse för hur politik, nationella agendor och transnationell ekonomi marginaliserar specifika identiteter och yrkesgrupper behöver människans narrativ tas i beaktning, statistiken är otillräcklig

för att belysa hur identitet förändras över tid (ibid). Min uppsats behandlar detta genom att sätta narrativen i första rummet och låta dem presentera en bild av fisket som döljs bland de statistiska publikationer på ämnet fiske som årligen presenteras av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten etcetera (Sundelöf et al. 2022).

Uppsatsen produceras i relation till ett forskningsprojekt vid Göteborgs Universitet *Hållbar sjömat i Sveriges nya landsbygdsutveckling* i ledning av Maris Gillette som också intygar att det hittills inte bedrivits liknande forskning så långt norrut på den svenska västkusten (GU u.å.). Forskningsprojektet fokuserar på hur ett hållbart livsmedelssystem med havet som grundbult kan komma att se ut i framtiden för att skapa resiliens för en maritim befolkning. Livsmedelssystem kommer inte vara en i sig framträdande fråga i denna uppsats. Jag vill emellertid lyfta den då det är en debatt jag upplever tenderar hamna i skymundan när allt större fokus läggs på jord- och skogsbruk på bekostnad av maritim forskning (Alexandersson 2013).

## 1.1 Syfte och frågeansats

Syftet med denna undersökning är att skapa en djupare förståelse för hur identitet kopplat till en specifik yrkesgrupp och plats förändrats över tid som återverkan av samhällsförändring. Jag kommer belysa detta genom att analysera och deskriptivt visa hur identiteten förändras när det mångsidiga fisket nedvärderas på ett såväl ekonomiskt som socialt plan och därför konsekvent selekteras bort till förmån för en skarpare yrkesprofilering. Detta sker utifrån följande frågeställningar:

- Vilken roll har fisket spelat för kosterborna sett ur ett historiskt perspektiv och går det att urskilja någon skillnad gentemot dagens människa-hav-relation?
- Hur och i vilken utsträckning påverkas identiteten hos lokalbefolkningen när fiskenäringen sätts åt sidan?
- Hur har kosterfiskarna påverkats av den modernisering och professionalisering som kom som konsekvens av 1900-talets förändrade fiskeförvaltning?

Frågorna behandlas utifrån Laclau och Mouffes fenomenologiska resonemang för att kartlägga hur människorna på Kosteröarna upplever sin livsvärld. Detta innebär emellertid inte att jag kommer använda mig av fenomenologi som teoribildning eller konkret begreppsram, snarare som en teoretisk språngbräda utifrån vilken jag tar sats. Jag närmar mig berättelserna om identitet via en narrativanalys av identitet. Med tyngd i Laclau och Mouffes (Butler et al. 2000) diskursiva teoribildning kring

meningsskapande belyser jag hur språket som diskursiv praktik konstruerar den sociala värld som utgör kosterbornas verklighet.

Uppsatsen inleds med en bakgrundsbeskrivning av Kosteröarna, historien kring dem i synnerhet och relationen till havet i allmänhet, deras geografiska läge och befolkningsunderlag. Sedan återges en presentation av tidigare forskning som jag anser vara relevant för förståelsen av studien som helhet. Därefter förklaras de teorier och metoder som appliceras i uppsatsens analys i vilken jag väver ihop intervjumaterial och analys. Arbetet avslutas med slutsatser dragna utifrån frågorna ovan.

## 2. Bakgrund

Nedan följer en beskrivning av den geografiska platsen för studien samt en översikt över befolkningsunderlag och näringsverksamheter på samma område. Detta görs i syfte att återge den kontext inom vilken kosterborna verkar. Även havets roll i det svenska samhället behandlas, här med tyngdpunkt i historiska källor.

### 2.1 Kosteröarna

Kosteröarna eller ”Koster” är en ögrupp om två öar, Nordkoster och Sydkoster, belägna cirka tio kilometer sydväst om Strömstad vilket gör Sydkoster till den i västerled yttersta punkten i Sverige. Västkustens djupaste havsområde, Kosterfjorden, skiljer öarna från fastlandet och öarna skiljs i sin tur från varandra av Koster-rännan, ett smalt sund som löper mellan Nord- och Sydkoster. Ögruppen omges av Kosterhavets nationalpark, en marin sådan om 395 kvadratkilometer där hav samt öar är inräknade. Inom nationalparksområdet finns en uppskattad artrikedom på ca 5000 arter varav 200 av dessa ej återfinns på någon annan plats i Sverige, samt det enda korallrevet inom Sveriges gränser (Länsstyrelsen 2022). Öarna präglas starkt av närheten till havet, räkfiske och vad som av Nationalencyklopedin beskrivs som äldre skärgårdsbruk (NE.se u.å.). Detta torde enligt rådande natursynsdiskurs göra dem till värdefulla och skyddsvärda natur- och kulturmiljöer (Riksantikvarieämbetet 2021; Naturvårdsverket 2022).

De äldsta lämningar som ger belägg för forntida bosättningar på öarna kan dateras tillbaka till 1500 före vår tidräknings början. Dokumentationen över fornlämningar på Kosteröarna är tyvärr skral då Koster helt undantogs från Riksantikvarieämbetets förnyade fornminnesinventering inför förnyandet av den ekonomiska kartan under sent 1990-tal (Rydbom et al. 2006). De spår som emellertid finns registrerade visar att människorna som levde där hade goda kunskaper i såväl jakt som fiske redan under förhistorisk tid. Detta stärks av att man upptäckt fyndplatser med rasade stenmurar och tomtningar innehållande lämningar av fiskekrokar av ben (ibid). De stora sillperiodernas glansdagar under 1700-talet gav kosterborna möjlighet att livnära sig av de av naturen givna resurserna på ett säsongsbetonat sätt – vilket även försatte så gott som hela Bohuslän i statens strålkastarljus, då insikten om fisket som ekonomisk plantskola sjönk in (Alexandersson et al. 2016). Emellan perioder av ymnig tillströmning av fisk brukade kosterborna öarnas åkrar till odling

av både rotfrukter och säd, betande djur hölls på såväl Nord- och Sydkoster som ute i den sydvästligt belägna skärgården. På de delar av marken som ansågs som mindre bördig uppfördes familjernas bostäder.<sup>1</sup> Kosteröarna har således varit funktionella agrarsamhällen under stor del av sin historia, där folket haft olika försörjningsmetoder och i hög grad anpassat sig till de speciella förhållanden som följer med öarnas geografiska förutsättningar.

En lokalekonomisk analys (LEA) genomfördes för öarna 2018 på initiativ av Kosternämnden, ett partipolitiskt obundet forum som bildats på begäran av Strömstad kommun (Kosternämnden 2022; LEA 2018). Den visar bland annat att befolkningsunderlaget idag består av ca 300 mantalsskrivna på öarna, 100 på Nordkoster och 200 på Sydkoster, men siffrorna är sjunkande i samtliga åldersgrupper förutom 65+. Antalet barnfamiljer är synnerligen lågt, vilket förklaras av brist på lediga bostäder och att skolan årligen hotas av nedläggning. Bostadssituationen är en perplex historia då det finns 797 bostäder på öarna, varav endast 137 är bebodda, resten används som sommarhus. Besöksnäringen frodas emellertid och har ökat med 35% sedan 1996, och troligen även dessförinnan. Varje år bjuds Kosteröarna besök av drygt 300 000 turister (LEA 2018).

## 2.2 Historieskrivning med havet i ryggen

Havet. Bilden av det och dess historiska påverkan på landet Sverige må ha bleknat, men faktum kvarstår att havet är och förblir en komplex komponent i den svenska identiteten (Westerdahl 2013). Det är det medium som på en gång fjärrar och förbinder landet från omvärlden. Den danska flottans närmanden över sundet präglade 15- och 1600-talen. Stockholms skärgård brändes av den ryska flottan under det stora nordiska kriget. Än idag skrivs det flitigt i media om diverse ubåtskränkningar vilket inte gör annat än att bekräfta den segslitna bilden av att hotet och fienden kommer från havet (DN.se 2021). Via en historisk tillbakablick kan det emellertid konstateras att sjövägen mer figurerat som en väg från Sverige snarare än till. Den maritima staten Sverige hölls ihop via sjöförbindelser till Finland, Baltikum, Svenska Pommern, Åland, Ösel och även de norra delarna av landet fram till så sent som 1809. Då omvandlades den svenska staten till det mer terrafokuserade samhälle som figurerar idag där järnväg och lastbilstransporter spelar en allt tydligare och synligare roll för den svenska handeln, en trend som genererat en omedvetenhet kring havets tidigare roll som identitetsmarkör för den svenska befolkningen (Ekström et al. 2016b). Enligt Ekström et al (2016) transporteras än idag uppemot 90% av svensk utrikeshandel via sjövägen, vilket i praktiken gör den svenska kusten till en central komponent i svensk ekonomi. Det görs också tydligt att historien i stor

---

<sup>1</sup> Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

utsträckning skrivits med ryggen vänd mot havet, då källorna över historiskt material om maritimt liv är försvinnande få (Westerdahl 2013).

Självva det kustnära fisket har en lång kontinuitet bakåt i tiden (Nadel-Klein 2003). Som tidigare nämnt är Bohuslän rikt på arkeologiska fynd av bland annat fiskeredskap och bosättningar som daterats tillbaka till neolitikum (yngre stenålder) och det finns inga tydliga tecken på att skärgården här, ens periodvis, övergivits under förhistorisk tid. Landskapet har sedermera präglats av fiskarnas leverne, men också av de starka motsättningar mellan statsmakt och fiskare som innefattar synen på hur de maritima resurserna skulle tillvaratagas och förvaltas. Fisket har emellertid varit relativt oreglerat på Västerhavet i kontrast till Östersjön, men ställde högre krav på fiskarens individuella yrkeskunnsighet (Alexandersson et al. 2016). Säsongsfisket bedrevs under större delen av året till följd av fiskarternas rörlighet längs Bohuskusten främst på grund av skiftningar i vattentemperatur. Detta genererade en tydligare gräns mellan hav och land, fiske och jordbruk vilket gav en djupare yrkesprofilering och som konsekvens att fisket karaktäriserades av en särpräglad identitet och gemenskap (Alexandersson et al. 2016), vilket jag återkommer till i analysen. De som arbetade ute till sjöss riskerade sitt kapital och inte minst sina liv. Samtidigt satt kapitalstarka stadsbor som ägare av skärgårdsverken vilket var salterier och trankokerianläggningar som de snabbt kunde flytta från Bohuskusten i tider av sinande fiskebestånd. Alexandersson et al (2016) skriver att västkustfiskarna hade varandra, i vått och torrt, via ett kontaktnät som bredde ut sig över hela Nordsjöområdet inkluderat Skagerrak och Kattegatt. De möten som uppstod i hamnarna och ombord på båtarna formade en interrelationell förståelse och identitet där fiskarna talade samma särpräglade språk, karaktäriserat av termer och uttryck skapade specifikt för de som arbetade med- och på havet, oavsett var de ursprungligen kom från (ibid).

Sjöfart, varvsindustri och fiske är alla exempel på internationella fenomen som förbinder olika nationer och nationaliteter. Den i allt större utsträckning globala värld som bländar människan kan med fördel förstås med havet som förklarande komponent till dagens demografiska, sociala, ekonomiska, kulturella och ekologiska förhållanden (Ekström et al. 2016b). Med detta sagt blir det tydligt att utforskandet av kustnära verksamheter och dess identiteter utgör en viktig komponent av förståelsen för relationen mellan stad och land, land och vatten.

## 2.3 Genusaspekten

Jag tar stöd i rapporten *Gender and Fisheries* (Bull & Åkesson 1995) när jag nedan resonerar om mannens respektive kvinnans roll i det kustnära samhället Koster.

Rapportens inledande del förklarar att den miljö i vilken land och vatten möts karaktäriseras av påtagligt diversifierade human-ekologiska system. Samtidigt som diversiteten skapar resiliens gör den dessa miljöer bräckliga då de utsätts för såväl

klimatförändringar som mänsklig aktivitet som tenderar skapa förslitningar på resurserna. Här menar Bull och Åkesson (1995) att det behöver göras en distinktion mellan kvinnors och mäns nyttjande av de akvatiska systemen. Det är för det mesta männen som ägnar sig åt fisket ute till havs, de blir således de aktörer som beslutar över den egentligen allmänna resursen, havet. Kvinnan verkar i sin tur som regel i marginalen mellan land och vatten i form av småfiske, hummerfiske och förädling, vilket också lyfts fram i de utsagor som visas i intervjuerna nedan. Detta ger en oklarhet i rättigheten att bruka resursen (Bull & Åkesson 1995).

Kvinnorna i dessa områden kan i och med ovanstående resonemang sägas ha ett marginaliserat inflytande över naturresursen – vilket jag uppmanar läsaren att ha i åtanke vid fortsatt läsning av denna uppsats. Samt att den växande emfasen på kustsamhällellenas utveckling inte nödvändigtvis medför en integrering av genusaspekten, och kvinnors respektive mäns roller tenderar bli erkända i olika hög utsträckning (Bull & Åkesson 1995).

### 3. Vy över forskningshorisont

I detta avsnitt lägger jag fram tidigare forskning på området småskaligt fiske och identitet för att ge en bild av den kunskapsplattform utifrån vilken analysen sedan utgår. Jag har här tagit med artiklar som jag fått rekommenderade av Maris Gillette, detta för att denna uppsats ska liera med Forskningsprojektet vid GU, men även material som jag själv tillskansat mig bland annat genom den marinarkeologkurs jag läste vid GU HT21.

#### 3.1 Förståelsen av fiskesamhällen som skapare av identitet - en skottländsk parallell

Nedan presenteras tidigare forskning om fiskesamhällen i Skottland som belyser den identitetsskapande mekanism som jag vill återkomma till i analyserandet av identiteten på Kosteröarna och förändringen av densamma.

Natalie Ross (2015) skriver om hur konstitutionen av fiskesamhällen i Skottland kan förstås genom *community of the mind*. Teorin bygger på ett kollektivt medvetande som skapas och existerar via en gemensam uppfattning av livsvärlden i vilken yrkesfiskarna ingår. Den grundas i känslomässig anknytning till material, människor och plats vilket gör att de särskiljer sig från de territoriella och tillfälliga anknytningar som görs i exempelvis städer med liten anknytning till naturresurshantering (Ross 2015).

Ross menar att det ofta skrivs om ”fiskesamhällen” som en bestämd typ av samhälle när det kommer till policydokument och bestämmelser kring fiskenäringen men att dessa samhällen inte specificeras ytterligare. För att förstå hur identitet förändras krävs emellertid en förståelse för själva identiteten. Anledningen till att jag tar med Ross som källa är att jag anser att den diskussion hon för kring vad som konstituerar ett ”fiskesamhälle” tangerar den identitetsaspekt som jag vill att analysen ska kretsa kring.

A departure from the idea of ‘community’ as a structure or object that can be described, supported or acted upon from the outside leads to understandings of ‘community’ based on the interpretations or meanings that come from community members, or sets of meanings or values that are shared between groups of people (Ross 2015).



Detta tydliggör att *communities of the mind* kan öka förståelsen för hur en grupp av människor på en given plats inom en viss näring skapar en självbild som påverkar hur gruppens ageranden såväl inom gruppen som gentemot utomstående. Grunden till detta ligger i en skapad gränsdragning gentemot de som står utanför den egna identiteten där plats, språk och yrke spelar en viktig roll. Det är sedan via denna gränsdragning som identiteten konkretiseras och därmed kan uppfattas av lokalbefolkningen då de identifierar sig som ett kollektivt ”vi” gentemot ”de andra” (Ross 2015).

Jag kommer vidare i uppsatsen använda mig av detta för att förstå hur identiteten konstitueras via ett kollektivt gemensamt då jag diskuterar den identitet som via fisket och närheten till havet skapats på Kosteröarna.

## 3.2 Utmed syskonkuster

Nedan redogör jag för två nordiska exempel som ger relevans till diskussionen om den fiskeverksamhet som bedrivs i såväl Östersjön som Skagerrak och Kattegatt.

De samhällen som i dagens industrialiserade kontext enbart förlitar sig på fiskerieringen är få, men återfinns i såväl Sverige som Danmark och Finland. Detta har ökat pressen på den kommersiella fiskeindustrin som i nuläget skall existera i samklang med andra konkurrerande näringar som vunnit mark längs den svenska och danska västkusten. Ett exempel på detta är turismen och nu på senare tid den naturfokuserade besöksnäringen (Ounanian 2019). Den maritima befolkningen på den danska kusten lockar resande med sin kultur och de traditioner som kommer med den. Ounanian (2019) beskriver även den förväxling som kan ske mellan närvaron av traditionella *livelihoods*<sup>2</sup> och de fysiska efterlämningar som finns kvar i det kustnära landskapet, vilka egentligen inte vittnar om någon nutida aktivitet. Hon refererar till Nadel-Kleins (2003) resonemang om de utomståendes (turisternas) tendens att romantisera de anrika komponenterna av fiskesamhällen, vilket i sig inte stöttar den moderniserade fiskeflotta som idag tillgodoser konsumenternas behov. Det finns även fall som visar att då fiskebestånden lider nederlag ökar intresset för att bevara och marknadsföra de gamla fiskesamhällena som kustidyller värda att turista i (Ounanian 2019).

Pekka Salmi (2015) tar avstamp i den post-produktivistiska trend som skapat distans mellan beslutsfattande organ och de aktörer som fortfarande bedriver småskaligt fiske i Finland. När jag här lyfter *post-produktivism* syftar jag till det koncept som introducerades under 1990-talet med syfte att förklara förändringsprocesser i samtida landsbygdsutveckling (Almstedth 2013). Skiftningen består i en förflytt-

---

<sup>2</sup> ”the capabilities, assets (stores, resources, claims and access) and activities required for a means of living” Woods (2011). s.156

ning av fokus på intensiv jordbruksproduktion till en ombesörjning av kulturlandskap, bevarande av biodiversitet och ett ökat behov av att integrera ekosystemtjänster (Almstedth 2013). Hon menar att den oproportionerliga reglering som sker utifrån tidigare överfiske genererat en rörelse mot mer diversifierade verksamheter där företag drivs utifrån flera näringar, såsom fiske, turism och naturvård. Detta härleds till ett nyligen uppkommet skifte i fokus från betoning på livsmedelsproduktion och fångst till ett mer turist- och naturvårdsfokuserat sätt att se på kustnära platser och resurser. De värden och intressen som springer ur denna post-produktivistiska förändring tenderar, samtidigt som den diversifierar verksamheter, att skapa målkonflikter mellan olika användare av naturresurserna vilket leder till nya utmaningar i att nå samverkan och rättvis fördelning (Salmi 2015).

I exemplet med småskaliga fiskare längs den finska kusten tycks deras framtida resiliens bero på hur väl beslutsfattande organ klarar av att anpassa styrningen efter samspelet mellan småskaliga fiskare och andra intressegrupper som kan tänkas vilja nyttja kusten. Detta är ett dilemma som uppkommit nyligen till följd av en regression av permanenta bosättningar längsmed kusten och ute på öarna. Somliga i Salmis studie härleder detta till ökade populationer av säl och rovfågel, medan andra trycker på den ökade byråkratiseringen av fiskaryrket (Salmi 2015).

En viktig skillnad mellan Finland och Sverige återfinns i att man från politiskt och entreprenöriellt håll i Finland förespråkar DM av fisk och skaldjur till konsumenterna, något som ännu inte rots iland i Sverige. Dess motsvarighet återfinns emellertid i Sverige men då riktat mot jordbruk i form av REKO-ringar och gårdsförsäljning av förädlade produkter (Gillette & Vesterberg 2022).

### 3.3 Genus i fiskarnas tecken

En stor del av litteraturen som producerats om fisket och livet till sjöss kring yrkesfiskarna respektive sjömännen och dessas liv, av sjömil separerat från landkrabborna. Det går emellertid att urskönja en kategori av aktörer som diffunderat in i bägge sfärerna, sjömanshustrun. Nadel-Klein (2003) skriver om henne i *Fishing for Heritage*; Gustavsson (2021) i *The invisible (woman) entrepreneur?*; och Hagmark-Cooper (2016) i *Om att vara en ikon- Sjömanshustrun och myten om självständighet*. Samtliga tre betonar sjömanshustruns tudelade livssituation. Ett liv då maken är i land och ett annat då han är på sjön.

Livet har för dessa kvinnor, i likhet med andra fält som exempelvis jordbruk, förändrats kraftigt i och med industrialiseringen, urbaniseringen och globaliseringen från 1700-talet och framåt (Hagmark-Cooper 2016). Dels har de minskat i antal då den småskaliga fiskenäringen lider sönderfall på många håll, dels råder inte samma absoluta åtskillnad mellan parterna då mannen befinner sig ute till sjöss

tack vare förbättrade kommunikationsmedel. Men faktum kvarstår att det, åtminstone i en nordisk och västerländsk kontext, fortfarande är mannen som arbetar som fiskare och kvinnan som förblir på land (Gustavsson 2021).

## 4. Teori

I kommande avsnitt presenteras de teorier som ligger till grund för analysen. Upplägget utgår ifrån relationen mellan olika teoretiska ingångar där jag fokuserar på bildandet av identitet och hur det samspelar med narrativ och kommodifiering. Ett verktyg för att finna klarsyn i dessa tre är den språkliga aspekten av diskursanalys. Avslutande i detta kapitel återfinns en kort beskrivning av genusteori som appliceras övergripande genom analysen.

### 4.1 Identitet

Identity – whether collective or individual – is never simply received. It is learned, lived, transmuted, and always contextualized. Thus it should be regarded neither as a rigid blueprint nor as an imprisoning constraint. In this sense, of identity-in-progress, continues to evolve in response to contemporary conditions. Local conditions of what the past was like and what the future might become engage with those of others who have different objectives. Thus identity is, by necessity, inventive (Nadel-Klein 2003).

Trots att samtida forskning som den exemplifierad i citatet ovan gör sin röst hörd rör sig identitetsdiskursen mer i riktning mot att diskutera icke-identitet snarare än att diskutera vikten av den (Burke et al. 2007). Jag vill emellertid hävda att diskussionen kring identitet är ytterst central då människors uppfattning av sig själva styr vad de tänker att de borde, kan och ska göra. Med utgångspunkt i detta påstående blir identiteten vad som konstituerar vardagen för samtliga människor. Den är vad som skapar handlingsutrymme samtidigt som den snävar in detsamma och genererar exkludering.

Hur blir då detta relevant i relation till fiske? Jo, vad händer när en historisk identitet som legat till grund för människors handlingsmönster och livsval plötsligt omdefinieras och byter form? Den nya identiteten konstituerar då en ny vardag innehållande nya livsval och värderingar för de som äger den, men den går också i klinch med utomståendes bild av fiskaren som den naturnära, flyktiga och frihets-sökande individen som rår sig själv. Detta leder in på ett resonemang om hur identitet kan kommersialiseras till förmån för besöksnäringen såtillvida att den går att köpa, men hur mycket av den historiska identiteten finns egentligen kvar om den endast består i utomståendes föreställningar?

Syftet med att belysa identitet och förändring av den är således att söka förståelse för hur den, i kontrast till kommodifieringsteorin (Woods 2011), samspelar med de ständigt närvarande samhällsförändringarna.

## 4.2 Narrativ

Fokus på identitet genererar därmed relevans i att beakta de *narrativ* som kommer till uttryck via lokalbefolkningens berättelser, då dessa utgör ett substitut för dominerande diskurser. De historier som produceras av- och om individen är berättelser som springer ur ett specifikt narrativ och människan befinner sig konstant i ett virrvarr av dessa berättelser. Det är dessa historier som berättas för- och av oss som skänker begriplighet till det samhälle inom vilket vi är verksamma. En narrativanalys ger insikt i den samhälleliga maktdynamiken inom vilken individerna är verksamma (Robertson 2018). Meningsskapandet sker emellertid inte i ett politiskt vakuum, men visst sker det i ett givet sammanhang och inom givna maktstrukturer (Boréus & Bergström 2018). Den som studerar socialt liv bör därför intressera sig för narrativet som en form för kunskap, socialt leverne och kommunikation (Czarniawska 2004). Genom att använda mig av en ansats som via upplyftandet av subjektiva och kollektiva berättelser tar hänsyn till narrativ söker jag finna insikt om hur identiteter skapas och bevaras hos lokalbefolkningen på Kosteröarna.

Enligt Bruner (1991) återfinns relevansen i narrativa studier i att identiteter även förmedlas och bibehålls via kollektivets berättande om den gemensamma identiteten som skapar kontinuitet över tid. Han menar även att det är via en socialt konstruerad historia som den individuella identiteten och kontinuiteten skapas, vilket blir ytterst relevant i utforskandet av Kosterfiskarnas identitet.

## 4.3 Kommodifiering

Michael Woods menar att det är otillräckligt att den kommodifierade skärgårdsidyllen marknadsförs ty för att bli attraktiv för konsumenten måste upplevelsen stämma överens med de förväntningar som finns gentemot skärgården som sådan (Woods 2011). Woods (2011) utgår från ett resonemang om *the rural gaze* för att beskriva den kommodifieringsprocess som länge präglat- och än idag håller landsbygden i sitt grepp. Resonemangets relevans består här i förklarandet av regressionen av mer traditionsbundna verksamheter till förmån för expansionen av den mer nytillkomna turismnäringen. I ett samhälle som stundtals utsätts för intensiv belastning under en begränsad del av året uppstår faktorer som inte endast kommer samhället till gagn. Woods (2011) skriver även att i takt med att besökarantalet växer kommer fler och fler verksamheter att etableras och anpassas utefter besökarens önskemål. Det stannar emellertid inte vid att verksamheter formas utefter externa faktorer, även själva

landskapet och de människor som huserar där tenderar modifieras för att kunna möta de förväntningar som riktas från besökarnas håll. För turismnäringen kan denna kausalitet verka gynnsam och ibland även önskvärd då den ger riktning åt verksamheterna. Samtidigt lämnar den efter sig hål i det rurala samhället då äldre sysselsättningar och social sammanhållning som tidigare varit en given del av samhället nedprioriteras och så småningom tynar bort. De verksamheter som finns på Kosteröarna idag kan ses som hållna i en tydlig beroendeställning gentemot turisterna som besöker öarna under sommarens soltimestäta månader.

Ovanstående resonemang torde enligt mig figurera som argument för att boende på ön i högre utsträckning bör luta sig mot verksamheter som kan existera året om, oberoende av en turismtillströmning. Jag vill också koppla ihop detta med Ounanians (2019) resonemang vilket visar på en ökad distans mellan öbornas faktiska realitet och turisternas förväntan på dem som upprätthållare av ett äldre västkustfiske.

## 4.4 Diskurs

Den poststrukturalistiska termen *diskurs* används i omfattande utsträckning, vilket lett till att beteckningen tillskansat sig skilda betydelser. Den kan emellertid kokas ned till de kollektiva föreställningar som sätter ramarna inom vilka vi tolkar verkligheten, alternativt som de relativt fasta, socialt producerade former av kunskap vilka verkar gränsdragande för vad som är möjligt att tänka, skriva och tala (Bacchi & Eveline 2010). En rad inriktningar med betoning på olika aspekter av diskursanalysen finns presenterade generationsvis i Bergström och Ekström (2018), men med en övergripande indelning i snäv respektive bred definition. Den tredje generationens diskursanalys, som i detta fall utgör den breda definitionen, omfattar samtliga sociala fenomen och relationssystem och söker förklara meningsskapande utifrån diskursiva handlingar där även icke-språkliga aspekter influerar den sociala praktiken (Boréus & Bergström 2018). Jag kommer i analysen att använda mig av denna definition för att inlemma identitetsmarkörer på ett så brett spektrum som möjligt. Här tar jag stöd i Laclau och Mouffes resonemang om språket som konstituerande element av en social interaktion (Laclau 1990). ”Discourse is not what is said; it is that what constrains and enables what can be said” (Bacchi & Eveline 2010). Därav kommer analysen ha tydliga inslag av språkets roll som identitetsdefinierande.

## 5. Metod

I följande kapitel beskrivs utgångspunkten för insamlingen av den empiriska data som ligger till grund för analysen. Jag diskuterar nedan metodval, urval och icke-representerade grupper, samt vad dessa tre bidrar med i helhetsbilden.

### 5.1 Forskningsprojektet som blåser vind i seglen

Forskningsprojektet *Hållbar sjömat i Sveriges nya landsbygdsutveckling* som sätts 2021 och bedrivs vid Göteborgs Universitet med Maris Gillette som huvudansvarig forskningsledare har agerat fyr i riktandet av denna uppsats. Själva forskningsfrågan har i ett inledande skede formats i samråd med Gillette för att denna uppsats senare ska kunna utgöra grunden för en mer djuplodad undersökning av förutsättningarna för att bedriva en småskalig men resilient fiskeverksamhet i norra Bohuslän. Termen *resiliens* kommer emellertid inte användas i någon vidare utsträckning i denna uppsats. I de sammanhang där den ändå förekommer refererar jag till ett systems förmåga att återhämta sig från oväntade störningar och även absorbera dessa störningar samtidigt som det behåller sin funktion och struktur (Salmi 2015).

Forskningsprojektet vid GU ämnar belysa hur hållbar sjömat kan gynna Sveriges landsbygdsutveckling med eftertryck på argumentet om *hela* Sverige ska kunna vara en plats för hållbart liv, boende och produktion bör landsbygdsutvecklingen ta hänsyn såväl jord- och skogsbruk som kustsamhällen (GU u.å.). I denna uppsats begränsas undersökningen till att visa hur identiteten påverkas när kustsamhällen och dess ursprungliga verksamheter inte prioriteras eller kommer i kläm.

### 5.2 Fiskande efter data

Jag har, som syftet anger, för avsikt att undersöka fisket som identitetsskapande näring och förändring av identitet hos kosterna i allmänhet och de yrkesverksamma fiskarna i synnerhet. Därmed har det fallit sig naturligt att genomföra semi-strukturerade kvalitativa intervjuer med ett antal nyckelaktörer som står frågeställningen nära. Däribland fiskare (yrkesverksamma samt pensionerade), VD och an-

ställda vid den småskaliga ostronindustri som har kläckeri på Sydkoster samt bofasta på ön med mångårig kunskap om den lokala kulturen. Metodvalet grundas i Steinar & Kvaales (2014) resonemang om den kvalitativa forskningsintervjun som en teknik som frambringa föreställningar om individuella subjektiviteter och kollektiva, sociala och politiska mönster.

Analysen bärs upp av en rad intervjuer som genomfördes under våren 2022 med en handfull aktörer från Kosteröarna. Personerna intervjuades med utgångspunkt i deras yrkesliv, därav var frågorna som ställdes vid intervjusituationen ej generaliserade på förhand utan snarare personanpassade. I och med att målet var att genomföra semi-strukturerade intervjuer har informanterna fått utgå från en fråga för att sedan utveckla sitt resonemang i en oförutbestämd riktning.

Intervjuerna har genomförts i personernas hem, på deras arbetsplatser, och ute till sjöss. Min målsättning har varit att via ett antal, på förhand formulerade frågor, få fram berättelser om fisket som får utgöra grunden för en identitetsfokuserad analys. I och med att antalet intervjuade aktörer är tämligen litet görs analysen till stor del utifrån tidigare forskning på området där intervjumaterialet sätts i relation till större undersökningar med liknande kontext. Intervjuerna som återges här finns till främst för att levandegöra Kosteröarna som plats och för att ge nedslag i olika individers uppfattning av fisket som identitetsskapande näring. De ligger därmed som grund till en analys om hur olika identiteter förhåller sig till sin historia och samtid.

Urvalet har skett genom att jag via inledande kontakter fått tag på ytterligare personer som anses som bärare av lokalsamhällets historia och dagliga praktik. De intervjuade består till övervägande del av män i medelålder och uppåt, med hänvisning till befolkningsunderlaget (LEA 2018). En kvinna har formellt intervjuats och ett par andra via informella samtal. Jag har i sonderingen efter möjliga intervjupersoner sökt aktivt efter kvinnor med relation till fisket men de skyggar, precis som fiskarna, för strålkastarljuset. Även åldersspannet är relativt inskränkt. Detta beror, som tidigare diskuterat, på att befolkningsunderlaget på öarna till övervägande del består av pensionerade och antalet barn och unga är mycket litet. Jag försökte emellertid få kontakt med den enda ungdomen som ämnar bli yrkesfiskare själv, men när detta inte lyckades beslöt jag återge barnens perspektiv via de äldres historier om sin uppväxt på öarna.

Tabell över intervjuade personer, dessas alias i texten, rollen de spelar för öarnas lokalsamhälle samt mer specifik kontext inom vilken de är verksamma återfinns under Bilaga 1.

### 5.3 Analysmetod

Intervjumaterialet har i viss utsträckning transkriberats för att, via på dialekt återgivna citat, belysa olika faktorer av identitetsskapande moment eller strukturer. Vi-



dare har berättelserna från intervjuerna satts i relation till tidigare forskning där Nadel- Klein (2003) med sina exempel från Skottland utgjort den huvudsakliga källan för jämförelse.

Via en kontextualisering av materialet, alltså en förtätad beskrivning av de händelser som utgör intervjupersonernas narrativ (Kvale et al. 2014), söker jag finna vad som karaktäriserar fiskarens identitet. Analysen som följer i nästkommande kapitel har därför i grunden en kronologisk tematisering, men struktureras upp via identitetsmarkörer som identifierats via narrativen i intervjuerna.

## 5.4 Forskarbias inkarnerad?

Jag själv har galontäta anknytningar till området som studeras i denna uppsats och Koster är en plats som jag återkommit till under såväl uppväxt som vuxenliv. Besöken på dessa öar har gett mig viss insyn i lokalsamhället, de strömningar som påverkar befolkningen och de verksamheter som bedrivs avskuret från fastland. Därmed har det även funnits en ibland förutfattad idé om vad jag ska lyckas vaska fram för material och vad det ska kunna säga om öarna, kosterborna och deras identiteter. Jag anade på förhand vilka personer som skulle kunna hjälpa mig att förstå förändring av identitet genom att dela med sig av sina livsberättelser, vilka som mot kaffe och bulle skulle överväga att låta mig följa med ut på Brattvåg, vilka som skulle bjuda in mig i sina stugor och visa bilder från förr. En tillgång utan dess like, men visst för det med sig en komplexitet i tolkandet av den data som presenteras nedan.

Jag har emellertid försökt att parallellt med de narrativ som studeras via mitt forskarnarrativ förankra de historier som kommer fram i tidigare undersökningar som gjorts utan personlig anknytning till lokalbefolkningen eller platsen, där jag finner såväl likheter som skillnader i situation (Robertson 2018:6). Detta stycke finns till för att på en gång försäkra läsaren om min vetskap om det bias som finns närvarande och min kompensation därtill, och samtidigt hur min positionalitet formar undersökningen (Bryman & Nilsson 2011).

Uppsatsens validitet och replikerbarhet bör också lyftas. Boréus och Bergström (2018) definierar validitet till korrekt val av metod för att kunna svara korrekt på varje fråga. Jag anser att den kvalitativa forskningsintervjun tjänar sitt syfte här, speciellt när den sätts i relation till tidigare forskning om likartade fall. Replikerbarheten återfinns emellertid i utförandet. Jag utgår i denna undersökning till stor del från Nadel-Kleins (2003) forskning om fiskares identitet i Skottland, som genomförts utanför ramarna för ett specifikt analysverktyg. Detsamma bör då kunna göras med denna uppsats som grund.

## 6. Analys

Följande avsnitt analyserar fisket som identitetsskapande näring och belyser kringliggande faktorer som utgör grunden för förändringen av densamma. Strukturen utgår från min indelning av de identitetsmarkörer och samhällsliga förändringar som blivit synliga under dataanalysen. Med denna indelning ämnar jag på ett strukturerat och överskådligt sätt synliggöra hur identiteten hos lokalbefolkningen på Koster skapats- och förändrats över tid och vilka faktorer som lett fram till denna förändring.

Citaten återges på dialekt där svårförståeliga ord med specifik bohuslänsk karaktär översätts av mig i samråd med intervjupersonerna och återfinns inom klammerparentes. Detta mot bakgrund av den konstruktivistiska synen på språket som en lins genom vilken människan beskådar verkligheten (Boréus & Bergström 2018:1).

### 6.1 Född av- och på havet

Jo, jag är född och uppvuxen här. Det fanns en Stina [Johanna Christina] ut på Tjärnö som var barnmorska, så det var bare te' å sätte sig å ro när di skulle föde... Så kom farn min till Tjärnö, men då var ho iväg på uppdrag på Rossö, så fick de ro dit å vänte te' ho var klar där. Så di möttes ofta av barnaskri i farstun när de väl kom tillbaka. Ska jag fortsätta på svenska eller köstermöl?<sup>3</sup>

Att livet på många sätt såg diametralt annorlunda ut under 1900-talets begynnande del är givet. På Kosteröarna var åror och segel de verktyg som gav kontakt med omvärlden. Öarna var i mångt och mycket självförsörjande sånär som på socker, salt, såpa och kaffe som införskaffades i Strömstad. Skomakare, skraddare och präster reste ut till Koster och öarna skickade i sin tur fisk och skaldjur in till fastlandet (Møller 2014). Denna skiljelinje mellan landbaserade verksamheter och maritimt arbete tycks ha satt spår i kustsamhällenas identitet, där bohuslänningarna periodvis serverats välstånd och uppbackning från statligt håll och i tider av regression lämnats åt vad havet hade att erbjuda och intet mer.

---

<sup>3</sup> Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

Folke berättar om hur hans far var fiskare, hans farfar med. De var också bönder, båtbyggare och snickare. När jag frågar Folke varför han som 15-åring gick till fisket får jag till svar att det inte fanns så mycket annat att välja på.

På trålen var jag med farsan och kusin hans, börja på halv part [fick hälften så mycket betalt för förtjänsten som de vuxna fick]. Förr var vi alltid tre man på båten, vi hade nästan inga hjälpmedel, inget ekolod, men vi hade elektriskt ljus med batterier. Vinsch hade vi också så vi fick upp lemmanne på tauverket [den första biten av rep som fäster i trålen].<sup>4</sup>

En blåmes kommer och sätter sig på verandans flaggstång som nu används som upphängningsplats för en fågelmatstation. Folke ser ut, drar på smilbanden.

När jag cyklar upp för backen till Rörvik blåser en nordostlig aprilvind och blötsnön färgar mina kläder en nyans mörkare. Händerna på styret värker och de flammnar i rött när jag stiger på hos Bror. Det visar sig att jag tagit fel dörr, till höger står ett piano prytt med båtmodeller och barnbarnens pärlplattor, till vänster någon slags hallmöbel i furu. Synen får mig att tänka på det jag läst i *Fishing for Heritage*. Hur Nadel-Klein (2003) skriver om hemmen, att det inte bara är yrkesfiskarna själva som är bärare av ett arv, "[...] but also their houses speak volumes about their heritage. Every living room, or lounge, is filled with memorabilia of the sea [...]" (ibid). "Du knackade på i samma dörr som alla som inte varit här förr gör, det är därför vi ställt hit den här så folk ska kunna sätta sig och ta av skorna, men hallen är egentligen där borta."<sup>5</sup> Det doftar nybakat och Ima, frun i hushållet, kommer snart ut med en korg med två bullar och frågar om jag dricker svart. Vi tar plats vid vad som nog egentligen är ett matbord men för tillfället översållat med tidningar och båtmodeller om vartannat, rummet har fri utsikt mot Långö i nordost, havet är mörkt och oroligt.

Ska jag ta det försvenskat eller ska jag vara på dialekt? Bror, 71. Jag har bott 150 meter norrut här, född och uppväxt där, sedan byggde vi det här huset -85. En kort period jobbade jag som yrkesfiskare, på en räktrålar 1972, annars har jag alltid fiskat till hemmabruk. Jag som bor här, och alla som bodde här, åtminstone förr, la ju ut hummertener [tinor] i alla fall. Och sen så var det gott om fisk så då fiskade vi, ja, om vi skulle ha mat så gick vi ner och fiskade, ofta med pelt [litet fiskeredskap av trä med ca 100 linor + krok] på 20–40 meters djup. Och när det var vinter la sig isen ofta här utanför, så då for vi ut med spark, en låda, en yxa och pelt och så hämtade vi fisk. Sen var det inte varje år som det var is, men då var det ju i alla fall ibland, nu är det aldrig. Pappa var fiskare, farfar var fiskare, morfar var fiskare och ja, alla.<sup>6</sup>

Vi talar om hur tiden på räktrålar utaför Norges södra kust präglades av sjösjuka, fyra dagar på sjön och tre i hamn. Hur Bror sedan jobbade med att spletsa [knyta] klätternät till lekplatser via en lokal underleverantör på Långagärde Sydoster för

---

4 Folke, Sydoster, intervju 2022-04-08.

5 Bror, Sydoster, intervju 2022-04-07.

6 Ibid.

att sedan gå över till skepparjobb på kosterbåtarna. Jag frågar hur det kändes att lämna yrkesfisket bakom sig, om det var ett hårt avbräck.

Ja, i fisket var man sjuk [sjösjuk], å så satt man på knä, på den tiden så *satt* man och sållade räker. Du får opp en massa räker i olika storlekar i en trål och så ska det sållas genom ett galler. De bästa blir kvar och di kokar du, och sen får du sålla en gång till och där får du ut mellanstora räker som isades och skickades till någon industri för att bli konserver. Men det ska du veta att en del fiskare har jobbat upp till 20 år med sjösjuka. Nu måste jag gå för att skjutsa Änkan [en av grannarna] till båten.<sup>7</sup>

Under tiden som Bror är iväg och skjutsar Änkan till färjan berättar Ima om kvinnorna som blev kvar på ön då fiskarna gick till sjöss. Hon är glad att Bror jobbat som skeppare på en båt där han kan komma hem varje kväll. Precis som i Nadel-Kleins (2003) porträtt av kvinnorna som lämnas kvar längs den skotska kusten, strandade på land, beskriver Ima en bild av kvinnan som mer utsatt än det vad männen fick utstå till havs. Även Folke beskriver hur det var kvinnorna som höll ö-samhället vid liv under tiden då männen var på sjön. De brukade jorden, skötte boskapen, arbetade i kvarnen och på mejeriet, när sedan fisken kom iland var det kvinnorna som stod för förädlingen. Precis som i Nadel- Kleins (2003) skildring av de skotska kvinnorna så sysslade även kosterkvinnorna med eget fiske efter bland annat hummer, men då var det inomskärs, två och två, roendes en eka.<sup>8</sup>

Kvinnans roll, om än av öborna högt uppuren, tycks alldaglig. Visst är det lätt att ryckas med när Bror berättar om Änkans man som jobbat ombord på en fiskebåt som skall ha hamnat i orkan och drivit hela vägen till Shetlandsöarna. Efter att ha klarat ett yrkesliv till havs med allt vad det innebär skall han sedan drunknat en stilla oktoberkväll efter pension då han och hans vän skulle hem efter att ha kollat hummertinorna. ”Han var väl inte nykter” flikar Ima in. Med ens framträder bilden av den hårdnackade fiskarhustrun allt tydligare. Det blir via detta narrativ tydligt att den ursprungliga identiteten gav utrymme för både kvinnor och män att verka inom det diversifierade bruket av öarnas naturresurser.

På en holme som kan siktas från övervåningen i Bror och Imas hus stod en gång ett sillsalteri ”Sibirien kallades det, för kvinnorna som jobbade där sa att det var kallt som i Sibirien”.<sup>9</sup> Bryggan i Långagärde hette länge samma sak efter det att salteristugan flyttats dit då det lades ned efter sista framgångsrika sillperioden under början av 1800-talet. Idag heter bryggan Långagärde, sommarturisterna förstår inte varför den skulle kallas Sibirien.

---

7 Bror, Sydkoster, intervju 2022-04-07.

8 Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

9 Bror, Sydkoster, intervju 2022-04-07.

## 6.2 Teknikutvecklingen kastar loss

Samtliga informanter har tryckt på att den stora teknikomvälvning som ägde rum från 40-talet och framåt påverkat hur fisket bedrivits praktiskt och behandlats byråkratiskt. Folke och Bror beskriver hur de nya båtarna med bättre trålar, belysning och automatiserade såll gav möjlighet för en mindre besättning att fortfarande tillskansa sig en lika stor fångst. Detta genererade att fler och fler såg havet som en uteslutande källa till välstånd och storfiske efter räka tog fart. Fångsterna blev större, ekonomin frodades såväl ute på öarna som inne på fastlandet. Krogverksamheterna gick på högvarv då fiskarna kom iland för att sälja dagsfångsten. Jan beskriver tiden då han jobbade som krögare inne i Laholm: ”I samband med det träffade jag fiskegrabbar som var inne och gjorde av med en massa pengar när de sålt sin fångst, innan de stack iväg till Koster igen[...] på den tiden låg det väl en 20–30 trålare i sundet mellan Syd och Nord.”<sup>10</sup> Han berättar också hur han på så sätt smög sig in i bekantskapen med Kosterborna, att det inte var lönt att försöka få deras gillande, de fick istället komma till honom själv och inkludera honom i gemenskapen genom vilken han sedan fick uppleva *community of the mind*.

### 6.2.1 Fisken sinar

Välstånd varar emellertid inte för evigt. I och med det kraftiga uppsvinget i fiskeverksamheten sinade så småningom fisken. Bror, Claes och Folke beskriver alla den nedgång i räkbestånden som ägde rum under 60-talet. Vilket genererade de regleringar som syns i fisket än idag, regleringar som tenderar inte minska endast fisket i sig utan även antalet yrkesverksamma fiskare (Hentati-Sundberg et al. 2015). Folke knyter an till hur den nya typen av fiske frångick det tidigare, mer säsongbetonade fisket.

Vi stoppa räkfisket i oktober och av hävd och tradition gick vi över på hummerfiske i november. Innan min tid stoppa de med räkfisket på sensommarn och gick över på makrillfiske, så gick de över på hummerfisket sen. Hummer fick man ju fiske hela vägen fram till juni, men hummern vill inte fiskas när det är som kallast... Jag höll på till 1969, då var fisket helt uselt, vi fick inge räger, vi kunne dra i toll [tolv] timmar och inte ens få toll kilo. Ja, det var nog väldigt överfiskat ett tag, vi var ju kolossalt många på 50-talet, på Koster låg 30 bådar [båtar]. Så i början av 70-talet lämna vi vår båd nede i England.<sup>11</sup>

När jag frågar om de sinande bestånden berodde på överfiske, som i fallet med Ounian (2019), snörper Bror på munnen, tar en klunk kaffe och funderar en stund innan han fortsätter.

Jag tror att den största skurken är ålekråga [storskarv], de tar varenda fisk de kan. En gång såg jag en käka tre torskar i löpet av fem minuter och de är över 10 000 som tar på lokalt vatten

---

<sup>10</sup> Jan, Nordkoster, intervju 22-04-11.

<sup>11</sup> Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

inomskärs. Säljar finns ju en del också, men de tillsammans med fiskeindustrin tar fisk och räkor utomskärs. För ganska många år sen sa myndigheterna att det inte fanns mer än 1500 säljar i vattnet här, sen blev det stora säldöden och då dog det väl en 3000 av de 1500... Sen när vi gick med i EU blev det förbud på ålekråga, innan det jagade vi och åt na, då höll de sig till ytterskären.<sup>12</sup>

Det finns likväl en annan infallsvinkel i synen på fiskebestånden i de svenska vattenen. Havs- och vattenmyndigheten ger årligen ut en rapport över fisk- och skalldjursbestånd i hav och sötvatten vars resursöversikt ligger till grund för de fiskekvoter som delas ut till landets yrkesverksamma fiskare. Denna rapport uttrycker explicit att den inte tar hänsyn till vare sig sociala eller ekonomiska aspekter av fisket utan ämnar istället återge en naturvetenskaplig karaktäristik av fiskebestånden och utifrån dem ge råd för fångst. Detta i syfte att hålla bestånden inom biologiskt säkra gränser (Sundelöf et al. 2022).

Inventeringen är en skattning av storleken på bestånden genom årsklass- eller kohortmodeller, en uträkningsmodell som utgår från antalet fångade fiskar under loppet av ett år i jämförelse med artens beräknade dödlighet. Internationella havsforskningsrådet (ICES) lämnar sedan, baserat på beståndsuppskattningarna, råd om fångstmängd, därefter beslutar EU:s fiskeministrar inom Common Fisheries Policy (CFP) om årlig fångstkvote för respektive bestånd (ibid).

”Along with the CFP, fishermen widely resent the scientists who provide the basis for management decisions. They claim, among other things, that scientists pay no attention to the vast store of knowledge the fishermen possess and that they derive their data from abstract models, rather than real experience.” (Nadel-Klein 2003).

Detta sätt att behandla fisket placerar således yrkesfiskarna utanför den kommodifierade bilden av den småskalige fiskaren som lever i naturturisternas förväntan. De förväntas hålla upp en bild av en verksamhet som i dagsläget inte är gångbar. Jag tycker mig här kunna urskilja att den äldre generationens identitet bättre överensstämmer med dagens sätt att se på kustsamhällena, men de yrkesfiskare som är verksamma idag förhåller sig emellertid till en allt mer reglerad tillvaro, något som inskränker och omformar den identitet som tidigare präglade yrket. Detta behandlas närmare under nästkommande avsnitt.

## 6.2.2 Pressade i myndighetstrålen

När man fiskar i en hastighet över två knop med en gammal trål samlas fiskar och räkor längst bak i nätet, de pressas mot varandra och efteråt blir besättningen tvungen att kassera fångsten. Detta beror på att äldre räktrålar inte var nog anpassade efter ändamål, där syftet var att endast fånga räkan inte fiskarna. Det sena 1900-talet gav via sin teknikutveckling trålar som nu har ”flykthål” för större fisk,

---

<sup>12</sup> Bror, Sydskoster, intervju 2022-04-07.

räkorna går genom ett såll, en så kallad *rist*, som fungerar som en återvändsgränd för fisk och havsdjur som är större än medelstora räkor och därifrån kan de simma ut i det öppna havet igen.<sup>13</sup> (Se schematisk bild i Bilaga 2).

Vadan denna utläggning om trålutrustning? Det byråkratiska regelverk som omger yrkesfiskarna idag kan med rätta liknas vid en äldre räktrål som ej ändamålsanpassats: ”Pratar du med en riktig yrkesfiskare här nede ska du få höra vilken pappersexercis det är, det är något så otroligt och det ökar hela tiden. Helt vansinnigt”.<sup>14</sup> Samtliga intervjupersoner betonar den byråkratisering som håvat in yrkesfiskarna och nu ålägger dem att rapportera tid in- och ut ur hamn, fångst, saluvärde etcetera, vilket är något som inte alls var närvarande i samma utsträckning för tidigare generationer.

Vad intressant är att dagens yrkesfiskare tycks acceptera de ökade kraven. När jag pratar med Claes är vi ombord på Brattvåg som ägs av honom och hans morbror Håkan. ”De flesta tror att vi är bröder, ja, det är ju bara fem år emellan. Men Håkan bor på Nord, jag bor ju uppe på Röd, ganska nära din mormor och morfar [...] ja precis, det var min fru som hade brukshästar i den där hagen förr”.<sup>15</sup> Claes beskriver hur både han och Håkan upplevde en markant ökning av bestämmelser i samband med att Sverige gick med i EU. Plötsligt förväntade sig ”myndigheterna” att de som är fiskare till yrket skulle leva som vilken företagsägare som helst utan att visa förståelse för att om det var dålig sjö kunde man inte gå ut som schemalagt, eller tvärt om att vi som fiskar kanske inte kan vänta på ett beslut som skulle ta över en månad att handlägga. ”Fisken går inte efter schema, och det gör inte fiskarna heller”.<sup>16</sup>

I Claes sätt att rycka på axlarna finns emellertid en acceptans för att läget är som det är, vilket står i motpol till det utsagor som ges från såväl Bror och Folke som Jan som frustrerat spottar ur sig att ”Frihet och fiske hör ihop, men nuförtin’ förväntas de väga varenda liten räkstjärt!”.<sup>17</sup>

Min analys av detta behandlas under kommande rubrik där jag diskuterar hur den omformade fiskaridentiteten lett till att dagens yrkesfiskare tenderar att se på fisket som just ett yrke, snarare än något som var en helt given del av vardagen för den äldre generationens Kosterbor.

### 6.2.3 Vidgade utsikter

Kosterborna har som sagt alltid varit mångsysslare, det har bitit sig fast i identiteten av att vara såväl fiskare som ö-bo, vilket syns när jag besöker intervjupersonerna i deras hem på samma sätt som Nadel-Klein (2003) beskriver de skotska fiskarnas

---

13 Claes, Brattvåg, intervju 2022-04-08.

14 Bror, Sydkoster, intervju 2022-04-07.

15 Claes, Brattvåg, intervju 2022-04-08.

16 Ibid.

17 Jan, Nordkoster, telefonintervju 2022-04-11.

hem. Kanske var detta i ett inledande skede en påtryckning från naturen och omgivningarna, att vara avskuren från fastland skapade ett behov av att livnära sig på det öarna och havet hade att erbjuda, men också ett krav på självständighet.

Jag frågar Folke vilka sysselsättningar som var vanligast att kombinera med fisket innan det började framträda en uppkläring och tydligare distinktion kring vad som konstituerade en yrkesfiskare.

Bådbyggeri och jordbruk och litegrann med snickring. Man lämnade väl fisket dels för att fisken sinade men också för att man kunde välja något annat. På Nordkoster var det många unga killar som började som fiskare men slutade när det blev dåligt med fisk och tyckte att de tjänade bättre på annat håll, å visste vad de fick i månan' å sådär. Under 60-talet lämnade många för att det fanns annat att gå till, det bidde så krångligt. Det ska rapporteras och övervakas så det var ju ingen unge som ville starta med fisket. De andra blev gamla och less och gick i pension.<sup>18</sup>

Av utsagan att döma är det således en samhällelig förändring som ligger till grund för övergivandet av det äldre sättet att se på fisket som en syssla bland många andra. Som redan nämnt är det många näringar som rationaliserats på detta sätt. Men i språket förblir bönder bönder, byråkrater förblir byråkrater. Visst har arbetsmetoderna förändrats, jordbrukare har i utbyte mot byråkratisering blivit av med det fysiska ok som tidigare vilat på deras axlar. Byråkraterna sitter alltmer på en avlägset centraliserad plats och utför pappersexercis, men förändringen av arbetet har inte påverkat identiteten som konstituerar vad det är att vara bonde eller byråkrat. Fiskarna däremot går från att vara ett fiskande folk till att vara yrkesfiskare. Indikerar detta att de då aldrig varit fiskare överhuvudtaget? Helena, med en yrkesbakgrund i agronomi kopplar det till historier om efterkrigstiden och den samhällsombildning som tog fart i ett samhälle som suktade efter välfärd och jämlikhet.

Det skedde en attitydförändring under tiden efter kriget, innan den lätta tillgången på olja och djuren flyttade härifrån. Det är väl en politik som drivits över hela landet att de små enheterna är irrationella, och att folket borde moderniseras för att inte behöva jobba på det viset. Jag tänker att identiteten här [på Koster] väl är knuten till fiskare-bonden, knuten till hav [...] och så plötsligt är inte det värdefullt. Det klart att det blir en slags tappad identitet, eller så håller man krampaktigt kvar.<sup>19</sup>

Utifrån intervjuerna upplever jag inte att det framkommer ett narrativ som signalerar vare sig kramp eller kamp. Snarare urskiljs en nostalgisk åtrå bland det äldre gardet, som på sätt och vis berövats sin identitet till förmån för en specialiserad fiskarkår, som dock saknar många av de kunskaper som tidigare var essentiella för ett utförande av det yrke vilket de bär som titel. Denna distansering mellan yrkesprofilering och hantverksmässig kunskap knyter jag till Nadel-Kleins (2003) diskussion utifrån de skotska yrkesfiskarnas agg mot CFP och dess nedvärderande av fisket som kunskapsbaserat yrke.

---

18 Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

19 Helena, Sydkoster, intervju 2022-04-10.



## 6.3 Det nya yrket heter fiskare

Intervjumaterialet visar på en tendens att fisket idag betraktas antingen som ett hel-tidsyrke eller som en fritidssyssla, vilket står i kontrast till hur lokalbefolkningen såg på fisket innan det verkligen industrialiserades. Rationaliseringen som kom med den snabba samhällsutvecklingen under mitten av 1900-talet tycks ha medfört en specialisering som påtrycks uppifrån. Helena beskriver det som följer:

Nej, förr var man mångsysslare på ett helt annat sätt. Ja, vad gör det med identiteten? Att man har ett yrke som fiskare eller så är man bara fiskare. Jag tror att om folk hade fått bestämma själva så hade det nog sett annorlunda ut, som för de äldre fiskarna, de fiskade när det passade och gjorde annat emellanåt. Jag tänker att hela samhället tagit den utvecklingen, att alla ska leva som om de var urbana.<sup>20</sup>

Helena målar med ord upp hur det såg ut på öarna när hon och hennes man Stefan flyttade ut till Koster efter att ha rest världen över och praktiserat inom sina fält som agronom respektive biolog. De skulle få hjälp av bland andra Folke och hans fiskarkollega i Röd- Sydkoster med att bygga det hus som de nu bor i. Bygget var beroende av vädret, slog det om från regn till solsken pausades bygget och gubbarna gick ut på sjön för att dörja. Detta skedde under 80-talet, vilket indikerar att man då fortsatt inkluderade fisket som en bisyssla. Eller hade det redan då börjat bli mer fritidsbetonat?

När jag talar med Claes beskriver han en helt annan tillvaro där fisket nu schemaläggs: måndag till torsdag trålar de i Kosterfjorden, fredag till söndag är de lediga från allt vad arbete heter. Han förklarar att det är en del av vardagen, men sätter samtidigt fisket i kontrast till andra arbeten med instämpling, lunchraster, månadslöner etcetera. Visst hade han kunnat tänka sig ett sådant jobb, men vad skulle han då göra av resten av tiden?<sup>21</sup> Resonemanget belyses omedvetet av Helena då vi samtalar om fiskarens status i lokalsamhället Koster:

Jag tror att i botten, om man skrapar lite på det, så har yrkesfiskarna en stolthet inte bara över att vara fiskare utan även att vara fiskare här på Koster. Det finns en historisk länk, en uppbyren status i samhället. Öarna har ju alla förutsättningar för ett diversifierat jordbruk, men den yrkeskategorin har ingen status här. Det har nog med kulturen här ute att göra, det finns ingen kultur av att äta så mycket grönt. Man åt fisk och potäter.<sup>22</sup>

Nadel-Klein (2003) lyfter fler exempel från intervjuerna med skotska yrkesfiskare där behovet av offentlig respekt väger tungt. "From their perspective, when scientists and policy makers made decisions for the fishery without consulting fishermen, this was further confirmation of their marginal status[...]" (Nadel-Klein 2003). Även hos Folke finns en antydning om att identiteten påverkades kraftigt dels av att nya

---

<sup>20</sup> Helena, Sydkoster, intervju 2022-04-10.

<sup>21</sup> Claes, Brattvåg, intervju 2022-04-08.

<sup>22</sup> Ibid.

närningar tillgängliggjordes för kosterborna, dels av att det förr så fria fisket blev alltmer inskränkt och byråkratiserat. Det löper jämsides med den samhällsutveckling som ägde rum innan post-produktivismen myntades i slutet av förra seklet. Han får något nostalgiskt i blicken då han berättar hur han under 70-talet for till England för att sälja trålaren.

Om jag saknar fisket? Jag går ju fortfarande på hummerfisket, men trålningen... Det blev litegrand så att när vi börja med å snickre så såg du att det blev någe av jobbet. Du kunne gå runt å säga att det där huse har jag vart med å byggt. När vi lämna fisken i Strömstad var det inge mer med det, det var samma nästa dag. Förr börja ju en och var med på part, så köpte de kanske en tredjedel och så gick de ihop och bytte båd och så kom de in it' på det sättet. Men det gick ju helt ud av vinduet [for ut genom fönstret]. Friheten som fanns förr tappades lite, då fiskarna fick sätta sina bestämmelser själva.<sup>23</sup>

Den längtan, och kanske sorg över något som gått förlorat, som uttrycks ovan speglas autentiskt hos den äldre generationen kosterbor. Även inflyttade, som Ima, talar nostalgiskt om den tid då hon först träffade Bror, att hon kom från Stockholms betongförort och fick andas frisk luft på ett vilt hav. Men när jag möter Håkan och Claes är de sekundära källor till vad som en gång var, och det görs tydligt att de är en del av den senare, mer yrkesbetonade, identiteten.

## 6.4 Kosterhavets drottning industrialiserad

En joker i identitetspusslet är den småskaliga ostronindustri som funnits belägen i Sydkosters nordöstra hamn Ekenäs sedan 90-talet, Ostrea. Här kläcks hundratusentals *Ostrea edulis*. De tas om hand som spädbarn och sätts sedan ut söder om Kosteröarna för att under en treårsperiod växa till sig innan de säljs till Michelinrestauranger i såväl Frankrike som Japan. Jag intervjuar VD:n för företaget och under en rundtur i kläckeriet dyker en skepparkransbeklädd man upp, det är Benno. ”Jo, vi är ju marinbiologer. Både jag och Kent är disputerade. Flera av oss var vid Tjärnölaboratoriet innan vi fick slut på projektpengar.”<sup>24</sup>

Det tycks som att det industrialiserade havsbruket har svårt att få fäste bland lokalbefolkningen, vilket inte nödvändigtvis resulterar i ett ogillande, men VD:n upplever att det finns en tröghet. ”Havet är en så outnyttjad resurs i Sverige, vi gör inget av potentialen. Jag vill att man ska öppna upp tankarna, sluta gå i uppkörda spår. Det kommer ju ett landsbygdspaket på 1,5 miljarder från staten nu, ska bli spännande att se vart de hamnar någonstans”.<sup>25</sup>

---

23 Folke, Sydkoster, intervju 2022-04-08.

24 Benno, Ostrea Sydkoster, intervju 2022-04-08.

25 VD:n, Ostrea Sydkoster, intervju 2022-04-08.

Vad som är intressant med Ostrea är att det startades upp av ett par disputerade marinbiologer utan anknytning till platsen Koster. De verkar utanför den kommodifierade identitet och det regelverk som pressats på yrkesfiskarna som varit verk-samma på samma plats. Min poäng är således att de, via sin industrialiserade form av havsbruk, duckar för den identitetsförändring som kosterborna utsatts för. De som jobbar på Ostrea identifierar sig främst som marinbiologer, inte som fiskare och har därmed inte påverkats av de faktorer som förändrat identiteten hos yrkes-fiskarna.

## 7. Avslutande reflektion

Nedan följer uppsatsens avslutande del där jag utifrån ovanstående analys lägger fram ett antal slutsatser knutna till förändring av identitet kopplat till fiskenäringen.

### 7.1 Identiteten omformas

Som analysen visat tenderar de som i dagsläget verkar som yrkesfiskare i högre grad identifiera sig som just *fiskare*. Det kan sägas ha skett en förskjutning från en identitet som formas av sysslan till en av samhället formad yrkesidentitet. Den är formad av samhället på så sätt att den ökade byråkratiseringen av fiskeverksamheterna frångått fiskarna den frihet som tidigare var i grunden karaktäriserande för identiteten. Jag ser ett samband mellan Woods (2011) resonemang kring kommodifiering och Nadel-Kleins (2003) identitetsdiskurs där turismen gör bilden av fisket till en kommoditet. Detta knyter även an till Ounanians (2019) utsagor om relationen mellan sinande bestånd och ökande intresse för turism och naturvård. Utifrån Salmis (2015) påståenden om Finlands utmaningar i att balansera post-produktivismens olika intressen för naturvård kontra hållbar produktion syns ett exempel på Koster där yrkesfiskarna nu behöver konkurrera med de turistbåtar som ankrar på, för undervattenslivet, skyddsvärda platser etcetera.

Arvet av detta, fisket som en kustnära deltidsverksamhet och heltidsidentitet, återfinns hos den äldre generationens fiskare som bär berättelserna om en gången tid med sig. De puttrar runt med flakmoppe på öarna iförda sina galonställ, de handlar utsållade räkor sent om natten när yrkesfiskarna vänder åter till Koster, de dörjar makrill om sommaren och drar hummertinor om senhösten. De praktiserar fisket för att det är en del av deras identitet och för att kunna behålla den, så som den ursprungligen var, väljer de fisket som en fritidssyssla och inte som det yrke det kommit att växa fram till. De kvinnor som tidigare var verksamma vid jordbruk och fiskförädling har nu gått över till att verka som egenföretagare inom olika turistfokuserade verksamheter, alternativt statliga anställningar, vilket knyter åter till Bull och Åkessons (1995) porträtt av naturresursen havet som ett av männen ägt medium. Om detta är en kulturell betingelse eller en praktisk lösning är svårt att sätta fingret på, men jag tycker mig kunna skönja att även detta hänger tätt samman med en bestående, av galon och späck isolerad, identitetsmarkör som återfinns i Gustavssons (2021) framläggande av kvinnans sfär som i huvudsak landbaserad.

## 7.2 Platsen består

Kosteröarna eller ”Koster” är en ögrupp om två öar, Nordkoster och Sydkoster, belägna cirka tio kilometer sydväst om Strömstad vilket gör Sydkoster till den i västerled yttersta punkten i Sverige. Västkustens djupaste havsområde, Kosterfjorden, skiljer öarna från fastlandet och öarna skiljs i sin tur från varandra av Kosterännan, ett smalt sund som löper mellan Nord- och Sydkoster.

Faktum kvarstår att öarna orubbligt sitter fast som Sveriges västnod. Men visst går det att urskilja en annan skepnad. Husen är större och fler, vägarna breddade. Stränderna svämmar över av glada barn och solkyssta storstadsbor, pubarna fylls till brädden som om det vore storfisketid. Öarna tar dock denna skepnad endast under ett fåtal av årets månader. Bredden på vägen utnyttjas endast då den är av solgassande het, så ock husen. När lugnet sänkt sig och badtemperaturen åter är behagligt sval kryper de fram i höstruset, den äldre generationens kosterbor, som eremitkräftor ur sina skal, stolt uppburna på krumma ryggar. Och tänk så snopna de skulle bli, turisterna och byråkraterna, om de en dag fick komma till Koster och se det de tror sig bevittna under sommaren. Istället sitter de då hemma i sin centraliserade lägenhet, medan kosterfiskaren åter kan sälja räka till ö-pris. Så förargligt.

## 7.3 Slutord

Syftet med denna uppsats har varit att utforska och skapa en djupare förståelse för hur identitet kopplat till en specifik yrkesgrupp och plats kan förändras över tid. Jag har undersökt detta genom att ställa ett antal frågor som rör historisk förändring till följd av olika samhälleliga influenser:

- Vilken roll har fisket spelat för kosterborna sett ur ett historiskt perspektiv och går det att urskilja någon skillnad gentemot dagens människahav-relation?
- Hur och i vilken utsträckning påverkas identiteten hos lokalbefolkningen när fiskenäringen sätts åt sidan?
- Hur har kosterfiskarna påverkats av den modernisering och professionalisering som kom som konsekvens av 1900-talets förändrade fiskeförvaltning?

För att besvara dessa har de kopplats ihop med ett resonemang om identitet i förändring. Via intervjuer har jag fått fram de narrativ som legat till grund för såväl analys som slutsats och via tidigare forskning har dessa berättelser förankrats i en vidare diskurs om identitetens relevans.

I fråga om huruvida identiteten påverkats av ett åsidosättande blir det via analysen tydligt att så är fallet. Det har skett en förändring i identitet bland lokalbefolkningen i allmänhet och yrkesfiskarna i synnerhet såtillvida att kvinnorna som tidigare var en central del av fiskenäringen nu sökt sig till andra verksamheter och att yrkesfiskarna själva gått från att se sig som mångsysslare till att idag titulera sig "fiskare" och intet mer. Vidare har fisket spelat en betydande roll för lokalsamhället Koster då spår av fiskeverksamhet kan härledas så långt tillbaka som till neolitikum. Än idag är minnet av det lika färskt som Brattvågs räkor en måndageftermiddag. Skillnaden i relationen människa-hav består främst i att de nytillkomna generationerna och besökarna relaterar mer till havet som ett rekreationellt medium än en källa till välstånd. Den sista frågan om huruvida modernisering och professionalisering påverkat yrkesfiskarna är den som kommit att väga tyngst i denna uppsats och det är även den som enligt mig skulle kunna utgöra underlag för fortsatt undersökning. Yrkesfiskarna har påverkats i allra högsta grad såtillvida att själva identiteten omformats från en allmän identifiering med fisket som en sysselsättning bland många till en tydligare yrkesprofilering där fisket utgör den enda inkomstkällan.

Industrialisering, mekanisering och professionalisering har marginaliserat traditionella yrkesverksamheter världen över. Dessa tre faktorerers påverkan på lokalsamhället Koster har i denna uppsats fått visa att ett narrativfokus på identitet och dess omvandling till följd av samhällsutveckling kan ge en förståelse för en diskurs om identitet som inte blir synlig i statistiska undersökningar.

Slutligen finner jag det slående att det publicerade forskningsunderlaget inom den maritima sektorn och dess historia av identitetsskapande är så pass skralt. Min uppmaning till framtida undersökningar lyder därav: låt västanvinden ruska om, låt vågorna svalka och låt havets plats i forskningen spegla dess yta på Jorden.

## 8. Referenser

Alexandersson, H. (2013). Havet, landskapet och minnet - om den svenska skagerakskustens sentida lämningar och praktik. I: Streiffert Eikeland, K. & Miller, M. (red.) *En maritim värld : från stenåldern till idag*. Lindome: Bricoleur press, 342–354

Alexandersson, H., Bornmalm, L. & Nilson, T. (2016). Fiske. I: Ekström, S., Müller, L., & Nilson, T. (red.) *Sjövägen till Sverige : från 1500-talet till våra dagar*. [Malmö]: Universus Academic Press, 161–208

Almstedth, Å. (2013). Chapter 1. Post-productivism in rural areas: A contested concept. I: Lundmark, L. & Sandström, C. (red.) Umeå: Geografi- och ekonomisk historia, 8–23

Bacchi, C.L. & Eveline, J. (2010). *Mainstreaming politics : gendering practices and feminist theory*. Adelaide, S. Aust.: University of Adelaide Press. <http://dx.doi.org/10.1017/UPO9780980672381> [2022-04-04]

Boréus, K. & Bergström, G. (2018). Kapitel 1. Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, 17–45

Bruner, J. (1991). The Narrative Construction of Reality. *Critical Inquiry*, 18 (1), 1–21

Bryman, A. & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Bull, M. & Åkesson, L. (1995). *Women, Men and Living Aquatic Resources- A gender perspective on Development of Coastal Areas*. (Gender Discussion Paper Series No. 2, 2). Stockholm: Socialantropologi.

Burke, D., Campbell, C.J., Kiloh, K., Palamarek, M. & Short, J. (red.) (2007). Introduction. *Adorno and the Need in Thinking*. Toronto, UNKNOWN: University of Toronto Press, 3–31. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/slub-ebooks/detail.action?docID=4672296> [2022-04-26]

Butler, J., Laclau, E. & Žižek, S. (2000). *Contingency, hegemony, universality : contemporary dialogues on the left*. London: Verso.

Czarniawska, B. (2004). *Narratives in social science research [Elektronisk resurs]*. London ; Sage Publications.

Ekström, S., Müller, L. & Nilson, T. (2016a). *Sjövägen till Sverige : från 1500-talet till våra dagar*. [Malmö]: Universus Academic Press.

Ekström, S., Müller, L. & Nilson, T. (2016b). Sverige och havet- en introduktion. I: Ekström, S., Müller, L., & Nilson, T. (red.) *Sjövägen till Sverige : från 1500-talet till våra dagar*. [Malmö]: Universus Academic Press, 11–21

Gillette, M.B. & Vesterberg, V. (2022). Dead in the water? Sustainability and direct

seafood sales in Sweden. *Journal of Rural Studies*, 89, 248–256. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.12.004>

Gustavsson, M. (2021). The invisible (woman) entrepreneur? Shifting the discourse from fisheries diversification to entrepreneurship. *Sociologia Ruralis*, 61 (4), 743–758. <https://doi.org/10.1111/soru.12343>

Hagmark-Cooper, H. (2016). Om att vara en ikon Sjömanshustrun och myten om självständighet. I: Ekström, S., Müller, L., & Nilson, T. (red.) *Sjövägen till Sverige : från 1500-talet till våra dagar*. [Malmö]: Universus Academic Press, 246–261

Hentati-Sundberg, J., Hjelm, J., Boonstra, W.J. & Österblom, H. (2015). Management Forcing Increased Specialization in a Fishery System. *Ecosystems*, 2015 (1), 45–61. <https://doi.org/DOI: 10.1007/s10021-014-9811-3>

Holmström, M. (2021). 40 år sedan ubåtsdramat – Sverige nära hamna i strid med supermakten Sovjet. *DN.SE*. <https://www.dn.se/sverige/40-ar-sedan-ubatsdramat-sverige-nara-hamna-i-strid-med-supermakten-sovjet/> [2022-04-21]

Hållbar sjömat i Sveriges nya landsbygdsutveckling | Göteborgs universitet (u.å.). <https://www.gu.se/forskning/hallbar-sjomat-i-sveriges-nya-landsbygdsutveckling> [2022-04-01]

Kosternämnden (2022). *Om Kosternämnden | Kosternämnden. Kosternämnden*. <https://www.kosternamnden.se/om-kostern%C3%A4mnden-45845042> [2022-04-28]

Kosteröarna - Uppslagsverk - NE.se (u.å.). <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/koster%C3%B6arna> [2022-04-01]

Kvale, S., Brinkmann, S. & Torhell, S.-E. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Laclau, E. (1990). *New reflections on the revolution of our time*. London: Verso.

LEA (2018). (180108). Stömstad.

Länsstyrelsen, V.G.L. (2022). *Nationalparksfakta | Kosterhavets nationalpark. Sveriges nationalparker*. <http://www.nationalpark.se/park/kosterhavets-nationalpark/nationalparksfakta/> [2022-04-28]

Møller, A. (2014). *Koster : som Folke Larsson ser det*. [Sydkoster]: Koster hembygdsförening.

Nadel-Klein, J. (2003). *Fishing for heritage: modernity and loss along the Scottish coast*. Oxford, U.K. ; Berg.

Naturvårdsverket (2022). *Nationalparker. Naturvårdsverket*. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/olika-former-av-naturskydd/nationalparker/> [2022-04-28]

Ounanian, K. (2019). Not a ‘museum town’: discussions of authenticity in coastal Denmark. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 17 (3), 285–305. <https://doi.org/10.1080/14766825.2018.1456544>

Riksantikvarieämbetet (2021). *Definition av kulturarv och kulturmiljö. Swedish national heritage board- Riksantikvarieämbetet*. <https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/> [2022-04-28]



Robertson, A. (2018). Kapitel 6. Narrativanalys. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt : metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur, 219–249

Ross, N. (2015). Understanding the Fishing ‘Community’: The Role of Communities of the Mind: Understanding the fishing ‘community’. *Sociologia Ruralis*, 55 (3), 309–324. <https://doi.org/10.1111/soru.12094>

Rydbom, L., Lindholm, K., von Arbin, S. & Hammar, L.-E. (2006). *Kulturhistoriskt underlag inför fördjupad översiktsplan KOSTER*. (2006:64). Uddevalla: Bohusläns museum. <https://docplayer.se/18527264-Kulturhistoriskt-underlag-infor-fordjupad-oversiktsplan-koster-rapport-2006-64.html> [2022-04-01]

Salmi, P. (2015). Constraints and Opportunities for Small-Scale Fishing Livelihoods in a Post-Productivist Coastal Setting: Constraints and opportunities for fishing. *Sociologia Ruralis*, 55 (3), 258–274. <https://doi.org/10.1111/soru.12095>

Sundelöf, A., Orio, A., Bryhn, A., Florin, A.-B., Rogell, B., Faithfull, C., Berkström, C., Valentinsson, D., Gilljam, D., Sacre, E., Bolund, E., Petersson, E., Vitale, F., Strömberg, H., Sundblad, G., Vinterstare, J., Näslund, J., Persson, J., Lundström, K., Wikström, K., Magnusson, K., Holmgren, K., Fetterplace, L., Huss, M., Ogonowski, M., Bohman, P., Naddafi, R., Bergek, S., Larsson, S., Bergström, U., Heimbrand, Y. & Östman, Ö. (2022). *Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2021. Resursöversikt*. (2022:2). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten. [2022-04-26]

Westerdahl, C. (2013). Havet som en evig horisont. I: Streiffert Eikeland, K. & Miller, M. (red.) *En maritim värld : från stenåldern till idag*. Lindome: Bricoleur press, 15–22

Woods, M. (2011). *Rural*. London: Routledge.

# Tack

Slutligen vill jag rikta ett varmt tack till de personer vars bidrag varit avgörande för författandet av denna uppsats.

Helena för inspirationen.

Sebastian för ett lättat ankare.

Maris för vinden i seglen.

Alla ni som ställde upp på intervju.

Isak för lusläsningen och ifrågasättandet.

Linus för den gedigna handledningen.

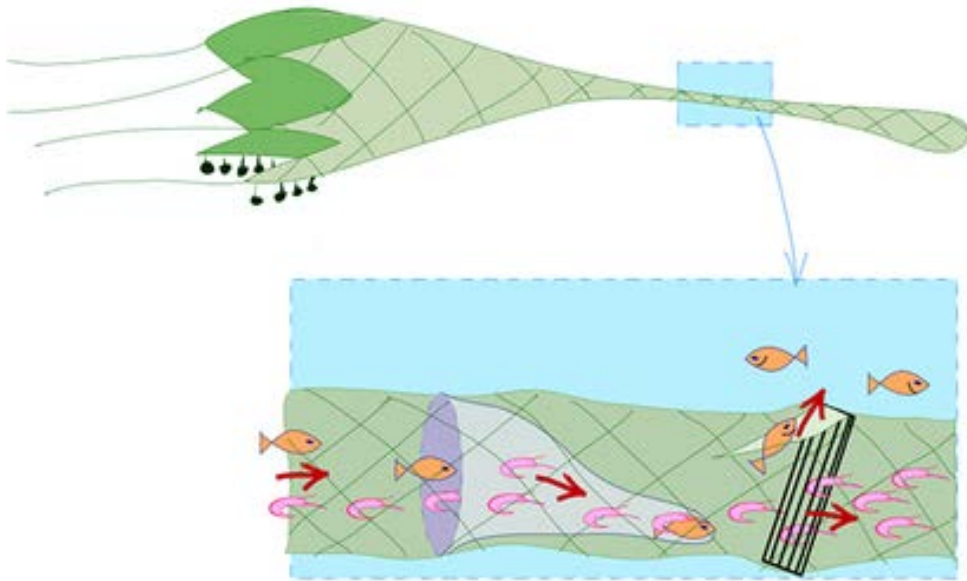
Och, tack för kaffet!

## Bilaga 1

*Tabell 1. Intervjuade aktörer samt deras roller i lokalsamhället Koster*

Alias	Roll	Kontext
Benno	Marinbiolog	Ostrea Aquaculture AB
Bror	Pensionerad fiskare och skeppare	Sydkoster
Claes	Yrkesfiskare	SD 278 Brattvåg
Folke	Pensionerad fiskare och snickare	Sydkosterbo
Helena	En av två som startat Kusters Trädgårdar med fokus på permakultur	Kusters Trädgårdar AB, Sydkosterbo
Håkan	Yrkesfiskare	SD 278 Brattvåg
Ima	Fru till Bror	Utflyttad till Sydkoster
Jan	Fritidsfiskare	Nordkosterbo
VD:n	VD för Ostrea	Ostrea Aquaculture AB

## Bilaga 2



Figur 1. Schematisk bild över Kostertrålen. Källa: Samförvaltning norra Bohuslän, [hämtad 2022-04-25.], <http://samforvaltningnorrabohuslan.se/projekt.html> (egen bearbetning)

## Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller kryset för samtliga författare. Läs om SLU:s publiceringsavtal här:

- <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.